

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
СЕРІЯ «ЕКОНОМІКА»**

Серію засновано 08.09.1999 р.

№ 15(43)

Науковий журнал
(щоквартальник)

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2019

Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»»

Засновано 08.09.1999 року Національним університетом «Острозька академія»
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21245-11045Р від 12 березня 2015 р.

Журнал додано до переліку наукових фахових видань України з економіки
на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 515 від 16 травня 2016 р.

Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань
(ISSN International Centre. Paris, France): ISSN 2311-5149 (друкований)

Журнал входить до «Переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» на підставі Наказу МОН України № 975 від 11.07.2019 – категорія «Б»

Журнал додано до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових видань:

INDEX COPERNICUS (ICV 2017 = 74,48)

EBSCO Publishing, Inc.

ResearchBib

Ulrichsweb (Ulrich's Periodicals Directory)

DOI: 10.25264/2311-5149

Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), Російська наукова
електронна бібліотека CiteFactor

Google Академія (h-індекс 9)

Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського

Бібліометрика української науки

Україніка наукова

Український реферативний журнал «Джерело»

Друкується за ухвалою вченої ради Національного університету «Острозька академія»

Протокол № 6 від 19 грудня 2019 року

Засновник журналу: Національний університет «Острозька академія»;

Видавець: видавництво Національного університету «Острозька академія».

Редакційна колегія:

Шулик Ю. В. (головний редактор, к. е. н., доц., Острого, Україна)

yuliia.shulyk@oa.edu.ua;

Козак Л. В. (д. е. н., доц., заступник головного редактора, Острого, Україна);

lyudmyla.kozak@oa.edu.ua;

Дем'янчук О. І. (к. е. н., доц., відповідальний редактор, Острого,

Україна); olha.demianchuk@oa.edu.ua.

Аверкіна М. Ф. (д. е. н., проф., Острого, Україна); maryna.averkyna@oa.edu.ua;

Бранч Джон (д. е. н., Анн Арбор, Мічиган, США); jdbranch@umich.edu;

Власюк А. П. (д. тех. н., проф., Острого, Україна); anatoliy.vlasyuk@oa.edu.ua;

Вітлінський В. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна); wite101@meta.ua;

Гарі Кук (д. е. н., проф., Ліверпуль, Великобританія); g.cook@hull.ac.uk;

Іванчук Н. В. (к. е. н., доц., Острого, Україна); natalia.ivanchuk@oa.edu.ua;

Кнейслер О. В. (д. е. н., доц., Тернопіль, Україна); olgakne@gmail.com;

Кондратенко Н. О. (д. е. н., проф., Харків, Україна); 2123kondratenko@gmail.com;

Кривницька О. Р. (к. е. н., доц., Острого, Україна); olha.kryvytska@oa.edu.ua;

Левницька С. О. (д. е. н., проф., Рівне, Україна); levitska.svitlana@yahoo.com;

Мамонтова Н. А. (д. е. н., проф., Острого, Україна); nataliya.mamontova@oa.edu.ua;

Матвійчук А. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна); editor@nfmte.com;

Новоселецький О. М. (к. е. н., доц., Острого, Україна); oleksandr.novoseletskyy@oa.edu.ua;

Олак Антоні (хабілітований доктор економіки, професор факультет управління
Люблінської політехніки, Люблін, Польща); antonio130@vp.pl;

Онишко С. В. (д. е. н., проф., Ірпін, Україна); onyshko_sv@ukr.net;

Павел Джаканський (доктор, Інститут Права, економіки і управління,
Факультет Права, менеджменту та управління, Університет Яна Кохановського у Кельце, Польща); pdzikan@interia.eu;

Пауло Реіс Мурао (доктор економіки факультет економіки університету Мінью,
Брага, Португалія); paulom@eeg.uminho.pt;

Пукана Рішард (доктор Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі,
Польща); rysard.pukala@interia.pl;

Стецюк Іван (професор Факультету фінансів, Школи менеджменту,
Квебецького Університету, Канада); stetsyuk.ivan@uqam.ca;

Талавера Олександр (професор фінансової школи менеджменту, університету
Свансі, Великобританія); oleksandr.talavera@gmail.com;

Ткаченко Н. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна); tkachenko_nt@ukr.net;

Топішко І. І. (к. е. н., доц., Острого, Україна); ivan.topishko@oa.edu.ua;

Харчук Ю. Ю. (к. е. н., ст. викл., Острого, Україна); julia.kharchuk@oa.edu.ua;

Шебеко К. К. (д. е. н., проф., Пінськ, Білорусь); box@polessu.by;

Яворська Т. В. (д. е. н., проф., Львів, Україна); tanya_yav@ukr.net.

Editorial board:

Shulyk Y. V. (PhD, docent, editor-in-chief); yuliia.shulyk@oa.edu.ua.

Kozak L. V. (PhD, docent, deputy editor); lyudmyla.kozak@oa.edu.ua;

Demianchuk O. I. (PhD, docent, responsible editor); olha.demianchuk@oa.edu.ua.

Averkyna M. F. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); maryna.averkyna@oa.edu.ua;

John Branch (PhD, Ann Arbor, Michigan, USA); jdbranch@umich.edu;

Vlasyuk A. P. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); anatoliy.vlasyuk@oa.edu.ua;

Vitlinskiy V. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); wite101@meta.ua;

Gary Cook (PhD, prof., Director Hull University Business School Faculty of
Business, Law and Politics Hull University Business School, Liverpool,
United Kingdom); g.cook@hull.ac.uk;

Ivanchuk N. V. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); natalia.ivanchuk@oa.edu.ua;

Kneisler O. V. (PhD, docent, Ternopil, Ukraine); olgakne@gmail.com;

Kondratenko N. O. (PhD, prof., Kharkiv, Ukraine); 2123kondratenko@gmail.com;

Kryvytska O. R. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); olha.kryvytska@oa.edu.ua;

Levytska S. O. (PhD, prof., Rivne, Ukraine); levitska.svitlana@yahoo.com;

Mamontova N. A. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); nataliya.mamontova@oa.edu.ua;

Matviichuk A. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); editor@nfmte.com;

Novoseletskyy O. M. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); oleksandr.novoseletskyy@oa.edu.ua;

Olak Anthony (PhD, prof., Lublin, Poland); antonio130@vp.pl;

Onyshko S. V. (PhD, prof., Irpin, Ukraine); onyshko_sv@ukr.net;

Pawel Dziekański (PhD, Faculty of Law, Management and Administration, Jan
Kochanowski University in Kielce, Poland); pdzikan@interia.eu;

Paulo Jorge Reis Mourao (PhD, Braga, Portugal); paulom@eeg.uminho.pt;

Ryszard Pukala (PhD, State Higher School of Technology and Economics in
Jaroslaw, Poland); rysard.pukala@interia.pl;

Ivan Stetsyuk (PhD, Professor of Finance Department, Quebec University
School of Management, Canada); stetsyuk.ivan@uqam.ca;

Oleksandr Talavera (Professor of Finance School of Management, Swansea
University, UK); oleksandr.talavera@gmail.com;

Tkachenko N. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); tkachenko_nt@ukr.net;

Topishko I. I. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); ivan.topishko@oa.edu.ua;

Kharchuk Yu. Yu. (PhD, Ostroh, Ukraine); julia.kharchuk@oa.edu.ua;

Shebeko K. K. (PhD, prof., Pinsk, Belarus); box@polessu.by;

Yavorska T. V. (PhD, prof., Lviv, Ukraine); tanya_yav@ukr.net.

Адреса редакції: Національний університет «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острого, вул. Семінарська, 2.

Головний редактор Ю. В. Шулик

Заступник головного редактора Л. В. Козак

Відповідальний редактор О. І. Дем'янчук

Комп'ютерна верстка Н. О. Крушинської

Художнє оформлення обкладинки К. О. Олексійчук

Коректор А. О. Самсонок

Коректор англійських текстів Р. Т. Шулик

ISSN 2311-5149

Ліцензія Creative Commons «Attribution-NonCommercial»
(«Із зазначенням авторства – Некомерційна») 4.0 Всесвітня (CC-BY 4.0).
Creative Commons License «Attribution-NonCommercial» 4.0 International (CC-BY 4.0).

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019

Отримано: 18 листопада 2019 р.

Прорецензовано: 01 грудня 2019 р.

Прийнято до друку: 10 грудня 2019 р.

e-mail: i.prikhno@chdtu.edu.ua

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-15(43)-127-132

Прихно І. М. Фінансування соціально-економічного розвитку територій в умовах децентралізації в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2019. № 15(43). С. 127–132.

УДК: 336.1-048.74:352](477)

JEL-класифікація: H72

Прихно Ірина Миколаївна,

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовано ефективність проведення децентралізації в Україні. Виявлено вплив децентралізації на соціально-економічний розвиток територій. Систематизовано види фінансових ресурсів територіальних громад та охарактеризовано кожен вид фінансових ресурсів. Проаналізовано динаміку і структуру надходжень до місцевих бюджетів, зокрема до бюджетів об'єднаних територіальних громад. Досліджено обсяг державної підтримки на розвиток територіальних громад та розбудову їх інфраструктури. Запропоновано низку заходів, які сприятимуть зростанню обсягу фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Ключові слова: децентралізація, соціально-економічний розвиток, територіальна громада.

Прихно Ирина Николаевна,

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов
Черкасский государственный технологический университет

ФИНАНСИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТЕРИТОРИЙ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Обоснована ефективність проведення децентралізації в Україні. Виявлено вплив децентралізації на соціально-економічне розвиток територій. Систематизовано види фінансових ресурсів територіальних громад та охарактеризовано кожен вид фінансових ресурсів. Проаналізовано динаміку і структуру надходжень до місцевих бюджетів, в т.ч. в бюджети об'єднаних територіальних громад. Досліджено обсяг державної підтримки на розвиток територіальних громад та розвиток їх інфраструктури. Предложено ряд заходів, які сприятимуть зростанню обсягу фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Ключевые слова: децентралізація, соціально-економічне розвиток, територіальна громада.

Iryna Prikhno,

Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Finance,
Cherkasy State Technological University

FINANCING THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIES UNDER DECENTRALIZATION IN UKRAINE

It has been proved that in the context of financial decentralization, existing mechanisms of territorial financial resources formation and use of need improvement.

The purpose of the study is to identify the positive and negative effects of financial decentralization in Ukraine and to find effective sources of local budgets replenishment to increase the level of socio-economic development of the territories.

The dynamics of local budget revenues are analyzed in terms of budgets of the united territorial communities. It has been found that local government general fund's own revenue tends to increase, although the annual growth rate of local government general fund's own revenue is somewhat slowing. The process of decentralization in Ukraine is characterized by a rapid increase in the total number of united territorial communities. The rate of united territorial communities' budgets own revenues growth is the highest in comparison to other local budgets.

The structure of own income of the united territorial communities is investigated. It is revealed that the income of the territorial communities is generated mainly by income from the personal income tax and by local taxes and fees.

It was found that the amount of state support for the development of territorial communities and the development of their infrastructure is significant and has a steady upward trend. In the structure of state financing of local self-government in Ukraine subsidies for socio-economic development and for development of medicine in rural areas, and financing by the State Fund for Regional Development prevail.

A number of measures are proposed that will contribute to the growth of financial support for the socio-economic development of the territories.

Key words: decentralization, socio-economic development, territorial community.

Постановка проблеми. Нині в Україні продовжується реалізація євроінтеграційного курсу, що задекларовано в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1], яку ратифіковано Європейським парламентом та Верховною Радою України 16.09.2014 р. Процес децентралізації розпочався 2014 р. з моменту ухвалення Урядом Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [2].

Підтвердженням обраного європейського вектору розвитку стало ухвалення Указом Президента України Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (21.01.2015 р.) [1]. У Стратегії окреслено чотири вектори руху (вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості), реалізація яких має здійснюватися за допомогою 62 реформ та програм розвитку держави. Однією з першочергових визначено реформу децентралізації, яка передбачає перехід від централізованої моделі державного управління регіональним і територіальним розвитком до побудови моделі саморегулювання території, за якої значна частина повноважень і ресурсів передається на місцевий рівень, що сприятиме активізації розвитку місцевих ініціатив та дозволить ефективніше виявляти й використовувати внутрішні джерела ресурсного забезпечення, фінансового зокрема. Очікується, що в результаті успішного проведення реформи децентралізації відбудеться економічне зростання територій і, як наслідок, держави в цілому.

Основне призначення фінансової децентралізації можна визначити як можливість збалансування суспільних послуг з потребами жителів відповідної території, а також розширення повноважень місцевих органів влади та підвищення рівня їхньої відповідальності за виконання покладених на них функцій.

Оскільки фінансова децентралізація в Україні триває вже шостий рік, тому надзвичайно актуальним є виявлення її впливу на соціально-економічний розвиток територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема фінансування соціально-економічного розвитку територій в мовах децентралізації активно обговорюється і досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями. Н. А. Бак, В. І. Барецький, О. В. Батанов, О. І. Дем'ячук, О. П. Кириленко, М. А. Коваленко, В. І. Кравченко, І. О. Луніна, О. Ю. Матвеева, Т. О. Мацієвич, О. В. Ольшанський, В. М. Опарін, Л. В. Сухарська, В. М. Федосов, Г. М. Швороб та ін. у своїх публікаціях здійснюють пошук фінансових ресурсів для розвитку територій та регіонів.

Відаючи належне науковим напрацюванням учених-економістів, доцільно звернути увагу на те, що в умовах фінансової децентралізації потребують удосконалення наявні механізми формування і використання фінансових ресурсів територій, а також необхідний пошук та обґрунтування альтернативних джерел фінансування соціально-економічного розвитку територій.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення позитивних і негативних наслідків проведення фінансової децентралізації в Україні та пошук ефективних джерел наповнення місцевих бюджетів для підвищення рівня соціально-економічного розвитку територій.

У процесі дослідження визначено такі основні завдання: виявити вплив децентралізації на соціально-економічний розвиток територій; здійснити аналіз динаміки і структури надходжень до місцевих бюджетів; розробити напрями підвищення рівня фінансового забезпечення територій.

Виклад основного матеріалу. Визначальною складовою соціально-економічного розвитку будь-якої території є рівень її фінансування. У процесі фінансової децентралізації в Україні значних змін зазнав механізм фінансування соціально-економічного розвитку територій. Реформа децентралізації спрямована на підвищення рівня власних фінансових ресурсів територій, що сприятиме збільшенню дохідної частини місцевих бюджетів. У такий спосіб можливо буде знизити рівень дотаційності регіону і підвищити рівень фінансової незалежності регіону, що дозволить місцевим органам влади розширити повноваження щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку регіону та ухвалювати рішення щодо розподілу власних фінансових ресурсів.

Механізм фінансування соціально-економічного розвитку територій доцільно вивчати з позиції системності, тобто досліджувати сукупність взаємопов'язаних елементів, які здійснюють вплив на формування і використання фінансових ресурсів у процесі забезпечення ефективного розвитку територій. Фінансові ресурси територіальних громад поділяють на власні, передані і залучені [4, с. 26; 5, с. 120–135].

Власні кошти територіальних громад – це податкові надходження до місцевих бюджетів, визначені Бюджетним кодексом України: відрахування від загальнодержавних податків і зборів (податку з доходів фізичних осіб, акцизів, рентних платежів тощо), надходження від місцевих податків і зборів (єдиного по-

датку, податку на майно, плати за землю, туристичного збору тощо), доходи від операцій з капіталом та інші надходження (штрафи, кошти від відчуження комунального майна, гранти тощо) [6].

Передані кошти територіальних громад – кошти, які надходять до місцевих бюджетів в результаті перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів залежно від рівня податкоспроможності відповідної території. Основним призначенням дотацій є фінансування поточних потреб місцевих громад. Передані кошти складаються в основному із міжбюджетних трансфертів – дотацій і субвенцій.

Субвенції мають чітке спрямування і призначаються на реалізацію певних напрямів: на будівництво, реконструкції, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення; на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій; на формування інфраструктури об'єднаної територіальної громади; на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості; на виплату допомоги малозабезпеченим сім'ям; на надання пільг і житлових субсидій населенню; освітня та медична субвенції тощо [6].

Залучені кошти територіальних громад – це кошти, які надходять до органів місцевого самоврядування від суб'єктів господарювання, зокрема на кредитній основі, та використовуються на засадах фінансової самостійності. Найбільш розповсюдженими є інвестиційні ресурси та благодійна допомога.

Проаналізуємо динаміку і структуру надходжень до місцевих бюджетів, зокрема до бюджетів об'єднаних територіальних громад (рис. 1, табл. 1).

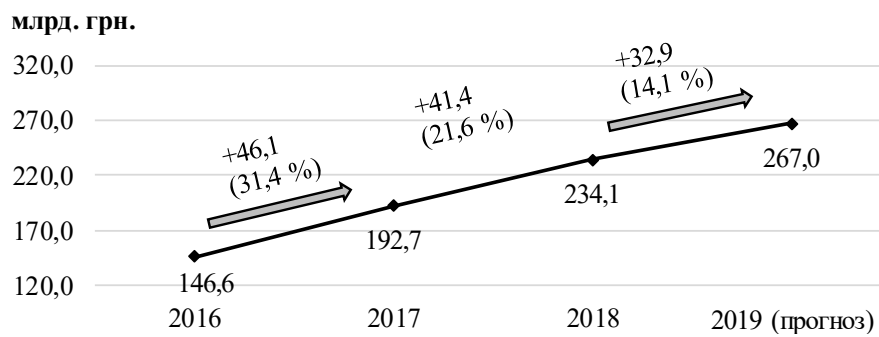

Рис. 1. Динаміка власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України в 2016–2019 рр.

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі [7; 8]

Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів мають тенденцію до зростання: 2016 р. їх обсяг становив 146,6 млрд. грн., а 2018 р. відбулося зростання на 59,7 % до 234,1 млрд. грн. Тенденція до зростання за прогнозами відбудеться і 2019 р. – заплановано доходів на суму 267,0 млрд. грн. Зауважимо, що щорічні темпи зростання власних доходів загального фонду місцевих бюджетів дещо уповільнюються: із 31,4 % 2017 р. до 21,6 % 2018 р. 2019 р. заплановано зростання лише на 14,1 % порівняно з попереднім роком.

Процес децентралізації в Україні характеризується стрімким зростанням загальної кількості об'єднаних територіальних громад: 2015 р. утворено 159 ОТГ, 2016 р. – 207 ОТГ, 2017 р. – 299 ОТГ, а 2018 р. – 141 ОТГ [7; 8].

Із метою виконання порівняльного аналізу утворених об'єднаних територіальних громад було досліджено окремо 366 ОТГ, які функціювали в 2016 і 2017 рр. та 655 ОТГ, які функціювали в 2017 і в 2018 рр.

Власні доходи об'єднаних територіальних громад (366 ОТГ) протягом 2016–2017 рр. зросли з 4959,6 млн. грн. до 9275,6 млн. грн. відповідно, тобто на 4316,0 млн. грн. (на 87,0 %). Протягом 2017–2018 рр. власні доходи об'єднаних територіальних громад (655 ОТГ) зросли з 12873,1 млн. грн. до 20865,3 млн. грн. відповідно, тобто на 7991,2 млн. грн. (на 62,1 %) (табл. 1).

Зауважимо, що серед місцевих бюджетів всіх рівнів темпи зростання власних доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад є найвищими, що є наслідком зацікавленості місцевих органів влади у наповненні дохідної частини бюджетів і свідчить про позитивні результати фінансової децентралізації в Україні.

Власні доходи об'єднаних територіальних громад у значною мірою залежать від надходжень із податку на доходи фізичних осіб. 2016 р. надходження від податку на доходи фізичних осіб становили 35,3 % (1749,0 млн. грн.) від загальної суми власних доходів 366 ОТГ, а 2017 р. частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб збільшилася до 56,2 % (5211,7 млн. грн.). Загальна ж сума податку на доходи фізич-

них осіб збільшилася майже в 3 рази (на 3462,7 млн. грн.). 2018 р. продовжилася тенденція до зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб до бюджетів об'єднаних територіальних громад: обсяг надходжень до 655 ОТГ збільшився з 5223,3 млн. грн. 2017 р. до 11880,3 млн. грн. 2018 р., тобто на 6657,0 млн. грн. (у 2,3 рази), або на 16,3 відсоткових пункти. 2018 р. питома вага надходжень від податку на доходи фізичних осіб збільшилася до 56,2 % (табл. 1).

Таблиця 1

Структура власних доходів об'єднаних територіальних громад України в 2016–2018 рр.

Надходження до бюджету	366 об'єднаних територіальних громад				665 об'єднаних територіальних громад			
	2016		2017		2017		2018	
	млн. грн.	питома вага, %	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.
Всього	4959,6	100,0	9275,6	100,0	12 873,1	100,0	20 865,3	100,0
із них:								
Податок на доходи фізичних осіб	1749,0	35,3	5211,7	56,2	5 223,3	40,6	11 880,3	56,9
Акцизний податок	709,1	14,3	794,2	8,6	1 522,8	11,8	1 538,7	7,4
Місцеві податки і збори	2308,0	46,5	2962,0	31,9	5614,4	43,6	6701,5	32,1
із них:								
Плата за землю	1168,1	23,6	1402,0	15,1	2 698,1	21,0	2 997,4	14,4
Єдиний податок	1042,0	21,0	1402,6	15,1	2 646,2	20,6	3 299,1	15,8
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	76,8	1,5	132,5	1,4	245,9	1,9	373,6	1,8

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі [7; 8; 9, с. 36]

Досить важливе значення у формуванні власних доходів об'єднаних територіальних громад України мають місцеві податки і збори. Надходження від місцевих податків і зборів до бюджетів 366 об'єднаних територіальних громад 2017 р. порівняно з попереднім роком зросли на 28,5 % (654,0 млн. грн.) і становили 31,9 % від загальної суми власних доходів. Подібна ситуація спостерігалася і 2018 р., коли надходження від місцевих податків і зборів до бюджетів 665 об'єднаних територіальних громад зросли на 19,4 % (1087,1 млн. грн.) і становили 32,9 % від загальної суми власних доходів (табл. 1).

Основними місцевими податками і зборами є плата за землю і єдиний податок, частка яких у загальному обсязі власних доходів становить близько 15 % по кожному виду податків.

Протягом усього періоду фінансової децентралізації обсяг бюджетної підтримки соціально-економічного розвитку має постійну тенденцію до зростання. Зокрема, 2016 р. обсяг бюджетних коштів, які були передані територіальним громадам для їх розвитку та розбудови інфраструктури, становив 7,3 млрд. грн., що на 97,3 % (на 3,6 млрд. грн.) перевищує обсяг державної підтримки у попередньому році. 2017 р. обсяг державної підтримки на розвиток територіальних громад зріс на 8,82 млрд. грн. (на 120,8 %) порівняно з 2016 р., а 2018 р. відбулося зростання цього показника на 3,25 млрд. грн. (на 20,2 %) (рис. 2).

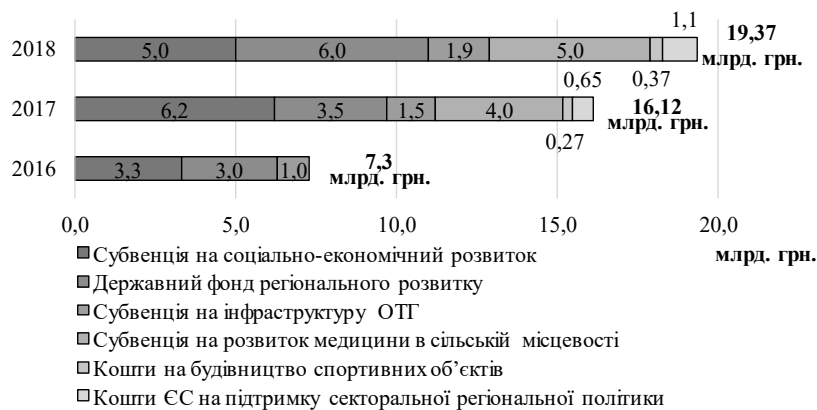

Рис. 2. Обсяг державної підтримки на розвиток територіальних громад та розбудову їх інфраструктури в 2016–2018 рр.

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі [7; 8; 9, с. 37]

У структурі державного фінансування місцевого самоврядування в Україні переважають субвенції на соціально-економічний розвиток, субвенції на розвиток медицини в сільській місцевості та фінансування Державним фондом регіонального розвитку.

На 2019 р. передбачено подальше збільшення обсягу державної підтримки на розвиток територіальних громад та розбудову їх інфраструктури. Запланована сума трансфертів до бюджетів територіальних громад становить 20,75 млрд. грн. Додатково передбачено субвенцію на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування на суму 14,7 млрд. грн. Отже, за прогнозом державна підтримка розвитку і розбудови територіальних громад в Україні збільшиться ще на 83,0 % порівняно з попереднім роком [8].

Підбиваючи підсумки виконаного аналізу, варто зазначити, що наповнюваність місцевих бюджетів значною мірою залежать від державних органів влади, переважно у частині фінансування розвитку відповідних територій. Про це свідчить факт фінансування бюджету за рахунок переданих або залучених коштів більше ніж на 50 %, тобто нині бюджети територіальної громади мають високий ступінь дотаційності.

Із метою зростання обсягу фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територій пропонуємо місцевим органам влади здійснити такі заходи:

- 1) забезпечити збільшення надходжень від власних фінансових ресурсів шляхом виявлення внутрішніх резервів фінансування капітальних потреб, а також створення сприятливих умов для появи й розвитку нових внутрішніх джерел фінансових ресурсів територіальних громад;
- 2) максимізувати доходи місцевих бюджетів від операцій із капіталом шляхом налагодження ефективного управління підприємствами і установами комунальної форми власності;
- 3) запровадити механізм розподілу трансфертів, які перераховуються у місцеві бюджети, на конкурентних засадах;
- 4) налагодити ефективну співпрацю з іноземними та вітчизняними недержавними фондами, які здійснюють фінансування регіональних програм розвитку.

Зауважимо, що в зарубіжних країнах досить поширеною є практика створення фондів розвитку громад – це неурядові благодійні структури, їх призначення полягає в підвищенні якості життя громад, на території яких поширюється їхня діяльність. Механізм функціонування таких фондів охоплює декілька етапів: визначаються потреби місцевої громади; акумулюються грошові ресурси, переважно шляхом залучення благодійних внесків; надаються гранти на впровадження соціально значимих для регіону програм [10].

Вважаємо, що такий спосіб фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад може бути альтернативним методом додаткової мобілізації фінансових ресурсів для вирішення проблем місцевого значення та підвищення рівня розвитку міст, сіл і селищ.

Висновки. Отже, доцільно зауважити, що проблема забезпечення територіальних громад фінансовими ресурсами в достатньому обсязі залишається не повністю вирішеною, оскільки через нестачу фінансів нині територіальні громади неспроможні виконувати всі передбачені законодавством функції місцевого самоврядування. Але результати дослідження фінансових показників діяльності територіальних громад свідчать про посилення ролі територіальних громад у забезпеченні економічного зростання та збільшенні рівня фінансової самостійності та автономності місцевого самоврядування. Отже, можна констатувати, що реформа децентралізації, яка нині активно реалізовується в Україні, має позитивні наслідки для соціально-економічного розвитку територіальних громад і сприяє покращенню соціально-економічного середовища їхнього функціонування.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратифіковано Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6 (дата звернення: 22.11.2019).
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 22.11.2019).
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 22.11.2019).
4. Бак Н. А. Фінансові джерела сталого розвитку територіальних громад в Україні. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 20 березня 2018 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. С. 24–28.
5. Дем'янчук О. І. Формування та реалізація фінансового потенціалу збалансованого розвитку адміністративно-територіальних одиниць України : монографія. Острог, 2019, 408 с.

6. Децентралізація: коротко про головне. Ціна держави. 2019, 04.05.2019. URL: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne> (дата звернення: 22.11.2019).
7. Місцеві бюджети: експерти підбили перші підсумки 2017 року / Децентралізація, 18.01.2018. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8053> (дата звернення: 22.11.2019).
8. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019 / Децентралізація, 22.09.2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670?page=3> (дата звернення: 22.11.2019).
9. Дем'янчук О. І., Сипата М. В. Особливості формування та використання коштів об'єднаних територіальних громад в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка», 2017, № 7(35). С. 34–39.*
10. Фонди громад / Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання». URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuємо-lokalnu-filantropiiu/166-fondy-hromad/133-scho-take-fond-gromadi> (дата звернення: 22.11.2019).

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Tatyana Grynko, Anna Klymenko ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF ECONOMIC ENTITIES: A PERSONNEL COMPONENT	4
--	---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Боженко Вікторія Володимирівна, Бойко Антон Олександрович, Кіріл'єва Анастасія Віталіївна ОЦІНКА СТРУКТУРНИХ ЗМІН В СОЦІАЛЬНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	10
Крисак Алла Іванівна СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ: НОВІ ВИКЛИКИ У СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ	17
Сало Інна Анатоліївна ОЧІКУВАНІ ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД В УКРАЇНІ	23

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЯМИ ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ

Акліна Олена Володимирівна, Кислицька Інна Ігорівна ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	29
Michał Adam Leśniewski BUSINESS ANGEL AS A MESSAGE FOR ENTERPRISE OF BEHAVIORAL ENTERPRISES	37
Плотницька Світлана Іванівна ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ХАРАКТЕРИСТИК ТОП-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	44
Полінкевич Оксана Миколаївна ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ВИМІР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	48
Присяжнюк Петро Вікторович ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ, ЙОГО ВИДИ ТА СКЛАДОВІ	53

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Paweł Dziekański, Adrian Lipa, Urszula Karpińska ASSESSMENT AND SPATIAL DIVERSITY OF THE COMPETITIVENESS OF COMMUNES OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE PROVINCE	60
Довбенюк Дмитро Анатолійович АНАЛІЗ РОБОТИ ПОСЕРЕДНИКІВ З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЗАКОРДОН У РОЗРІЗІ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ УКРАЇНИ	68
Журавльова Ірина Вікторівна СИСТЕМА АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНАЛІЗУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	75

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА КРЕДИТ

Валігура Володимир Андрійович СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДОМІНАНТИ ОПОДАТКУВАННЯ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	83
Витюк Володимир Олегович КОМПЛЕКСНА РЕФОРМА ПДФО В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ	91
Кузьмак Олена Миколаївна ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ РИЗИКОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	99
Кириченко Анастасія Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ	104

Лантух Крістіна Олександрівна БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА СКЛАДОВІ ...	108
Лісовська Ольга Олегівна ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ МЕДИЧНИХ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	113
Мельник Леонід Васильович СИСТЕМНІ РИЗИКИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ...	120
Пріхно Ірина Миколаївна ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	127
Стецюк Тетяна Іванівна ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЗОВИМИ СТРАХОВИМИ ПОСЛУГАМИ	133
Шірінян Лада Василівна, Климаш Наталія Іванівна РОЗВИТОК СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ	138

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Дядюн Олена Олександрівна ВИКОРИСТАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ	146
Харчук Юлія Юрївна ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ОБМЕЖЕНЬ	153

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Кузьменко Ольга Віталіївна, Яровенко Ганна Миколаївна, Левченко Валентина Петрівна, Миненко Сергій Володимирович АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ, ОТРИМАНИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ	162
---	-----

CONTENT

CURRENT PROBLEMS OF ECONOMIC THEORY

Tatyana Grynko, Anna Klymenko ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF ECONOMIC ENTITIES: A PERSONNEL COMPONENT	4
--	---

ECONOMICS AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY

Victoria Bozhenko, Anton Boyko, Anastasia Kirileva ASSESSMENT OF STRUCTURAL CHANGES IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT UNDER INFLUENCE OF MILITARY CONFLICT	10
Alla Krysak SECURITIZATION: NEW CHALLENGES IN THE SYSTEM OF INSTITUTIONAL PROVISION OF RECOVERY AND PROTECTION OF MELIORATED LAND	17
Inna Salo EXPECTED PARAMETERS OF FRUITS AND SMALL FRUITS MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE	23

ECONOMICS, MANAGEMENT OF SECTORS AND ENTERPRISES

Olena Akilina, Inna Kyslytska PROJECT APPROACH TO ENTERPRISE'S COMPETITIVENESS MANAGEMENT	29
Michał Adam Leśniewski BUSINESS ANGEL AS A MESSAGE FOR ENTERPRISE OF BEHAVIORAL ENTERPRISES	37
Svitlana Plotnytska TOP MANAGEMENT TEAMS' CHARACTERISTICS INFLUENCE ON STRATEGIC DECISION-MAKING	44
Oksana Polinkevych INCLUSIVE ENTERPRISE DEVELOPMENT AS A MEASURE OF ECONOMIC GROWTH	48
Petro Prisyajnyuk THEORETICAL ASPECTS OF THE ESSENCE OF GOVERNANCE DISCLOSURE, ITS TYPES AND COMPOSITIONS	53

LABOR ECONOMICS AND REGIONAL ECONOMY

Paweł Dziekański, Adrian Lipa, Urszula Karpińska ASSESSMENT AND SPATIAL DIVERSITY OF THE COMPETITIVENESS OF COMMUNES OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE PROVINCE	60
Dmytro Dovbeniuk ANALYSIS OF ABROAD EMPLOYMENT AGENCIES ACTIVITY ON REGIONAL LABOR MARKET CONTEXT	68
Iryna Zhuravlyova ANALYTICAL TOOLS SYSTEM FOR THE ANALYSIS OF INTELLECTUAL CAPITAL FUNCTIONING	75

FINANCE, MONETARY CIRCULATION AND CREDIT

Volodymyr Valihura SOCIO-ECONOMIC DOMINANTS OF PROPERTY TAXATION IN UKRAINE	83
Volodymyr Vytiuk COMPREHENSIVE PERSONAL INCOME TAX REFORM IN THE CONTEXT OF THE CUMULATIVE PENSION SYSTEM INTRODUCTION	91
Elena Kuzmak THEORETICAL CONCEPTUALIZATION OF RISK STUDY IN BANKING ACTIVITIES	99
Anastasiia Kyrychenko PECULIARITIES OF POPULATION LIFE INSURANCE	104

Kristina Lantukh BUDGETARY FINANCING OF SOCIAL FUNCTIONS OF THE STATE: ESSENCE, SIGNIFICANCE AND COMPONENTS	108
Olha Lisovska ACTIVITY OF INSURANCE COMPANIES IN THE HEALTH INSURANCE SERVICES MARKET IN UKRAINE	113
Leonid Melnyk SYSTEM RISKS OF MORTGAGE LENDING IN AGRARIAN SPHERE: ASSESSMENT AND WAYS TO REDUCE	120
Iryna Prikhno FINANCING THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIES UNDER DECENTRALIZATION IN UKRAINE	127
Tetiana Stetsiuk INCLUSIVITY OF ASSURANCE OF THE BASIC INSURANCE SERVICES	133
Lada Shirinyan, Nataliia Klymash DEVELOPMENT OF INSURANCE MEDIATION IN THE DOMESTIC MARKET IN THE CONTEXT OF ENSURING EFFECTIVENESS OF THE ACTIVITIES OF INSURERS	138

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Olena Diadiun USING OF AUDIT PROCEDURES IN THE AUDIT OF INTANGIBLE ASSETS	146
Yulia Kharchuk ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROVISION OF ECONOMIC SECURITY OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF LIMITATION THEORY	153

MATHEMATICAL MODELING AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMICS

Olha Kuzmenko, Hanna Yarovenko, Valentyna Levchenko, Serhii Mynenko AUTOMATION OF THE PROCESS OF FINANCIAL MONITORING OF LEGALIZATION OF ILLEGALLY ACQUIRED MONEY	162
--	-----

Наукове видання

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
СЕРІЯ «ЕКОНОМІКА»**

Науковий журнал (щоквартальник)

№ 15(43)

Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2019. № 15(43). 176 с.

Scientific notes of Ostroh Academy National University, «Economics» series: scientific journal. Ostroh : Publishing NaUOA, december 2019. № 15(43). 176 p.

Научные записки Национального университета «Острожская академия», серия «Экономика»: научный журнал. Острог : Изд-во НаУОА, декабрь 2019. № 15(43). 176 с.

Головний редактор *Ю. В. Шулик*

Заступник головного редактора *Л. В. Козак*

Відповідальний редактор *О. І. Дем'янчук*

Комп'ютерна верстка *Н. О. Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *К. О. Олексійчук*

Коректор *А. О. Самсонюк*

Коректор англomовних текстів *Р. Т. Шулик*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 20,46. Наклад 100 пр. Зам. № 70–19.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «TimesNewRoman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП видавець Свинарчук Р. В.
(свідоцтво РВ № 27 від 29 липня 2004 року).
Тел. (+38068) 68 35 800, e-mail: print35800@gmail.com.